

תשובה כפולה

כנס תשובה מאהבה בגניני האומה – מכן מאיר

1. אורות התשובה ט"ז, י"א

שתי נקודות יש לה להתשובה, שאנו כוללים אותן בשם תשובה עילאה ותשובה תתאה. התשובה העילאה היא התשובה בעד עצמו, והתתאה היא בעד העולם. לעולם הנקודה העצמית המיוחדת של האדם בתוכיותו היא הרבה יותר גבוהה, נשגבה ונעלה, מכל מה שהוא שופע ממנו ולחוץ. יש אדם, שכשהוא בא לידי התשובה העצמית שלו היה צריך להרבות במחשבה, ועי"ז היה בא למעט בלמוד, להרבות בציור, ועי"ז בא למעט במעשה, – בעיקר לזכך את תוכיותו כדי שיעמד צרוף והפשי כאמת. וכל זה הוא נוהג בתשובה העילאה, התשובה העצמית. לא כך הוא, אמנם, בתשובה התתאה, התשובה שכלפי העולם. כאן הדבר מתהלק, והכרח הוא להרבות בתלמוד ובמעשה, אע"פ שבא עי"ז מעוט בהגיון ובמחשבה: ולפעמים מעוט בהחירות של ההגיון ושל המחשבה עצמה הוא תקון כלפי העולם, מפני שאין העולם החיצוני תופס את התוכן של המחשבה הנאצלת ואת בהירות ההגיון. ע"כ מתקרבים אליו דוקא ע"י החשכת המחשבה באופן ידוע. אבל מה שצריך לדעת הוא, שתמיד הננו קרואים לאחוז בשתי התשובות האלה ביחד, והתשובה התתאה היא כמו גוף וכלי להתשובה העילאה. וצריך לכוון את המעמדים בצורה כזאת, שכל העתקה של התשובה העילאה תעתיק ג"כ את התשובה התתאה לדחוף אותה כלפי מעלה, וכל העתקה של התשובה התתאה היא ג"כ תאמץ ותתן עז לתשובה העילאה, שאע"פ שבחיצוניות צורתן הרי הן כסותרות זו את זו – בפנימיותן הנן תרין ריעין דלא מתפרשין.

2. ממעייני הישועה עמ' כ"ט-ל'; העמים וגאולת ישראל

הגאולה העיקרית איננה רק זו שמפטרת את ישראל מן הגלות, אלא היא גלוי אור חדש, כמאמרנו "אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו מהרה לאורו", אור מבהיק נורא ונפלא כזה, אשר כל הנמצא בהויה מכבר אינו כלל בערך נשגבות האור ההוא. ולזאת אי אפשר שנוכה אליו על ידי שום מגע ומשא איזה שהוא עם העמים. אדרבה, כל נגיעה איזו שהיא וחלק כל שהוא מצדם, פוגמים את הגאולה ומעכבים בעד גילוי קדשה. לזאת, אם לפעמים המצבים מביאים שיהיה סיוע לישראל בפטורם מן הגלות גם מצד העמים, הרי זה בבחינת "חיל בלע ויקיאנו", וכשמגיע תור גלוי הגאולה, מיקאים ישראל כל הסיוע שקבלו מהם,

והעמים חוזרים בהם על מעשיהם שעזרו וסייעו לישראל, ונהפכים לרודפים. ובוזה המסילה נסללת לנו לזכות לאור הגאולה, בעטרת הודה והדרה וקדש תפארתה, וסדר הגאולה ממצרים, הוא התבנית לסדר הגאולה האמיתית והשלמה של העתיד.

לכתחילה נדרש פרעה שהוא ירשה את ישראל לצאת. וכשאמר לו משה "גם אתה תתן בידנו זבחים ועולות ועשינו לד' אלהינו", ופרעה קיים את זה, ושלח עמהם את הערב רב, ובידיהם זבחים ועולות, והללך גם ללוותם, לא היו ישראל יכולים אז לצאת ביד רמה. ורק אחרי כן, כשנהפך לבב פרעה ועבדיו אל העם לאמר: "מה זאת עשינו כי שילחנו את ישראל מעבדנו. וירדוף אחרי בני ישראל", רק אז נתקיים בהם "ובני ישראל יוצאים ביד רמה". ורק אז זכו לאור הגדול שנכלה עליהם בעוברם את הים, להיות נביאים בערכו של משה, ואמרו "זה אלי ואנוהו, אלהי אבי וארוממנהו".

וכן לעתיד, מקודם ירשו האומות לישראל להיאחו בארצם, וזה יהיה אך לגאולה של יציאה מהגלות, ואולם כשיגיע תור גלוי הגאולה בכל הוד כליל תפארתה וקדש שלמותה, אזי יהפכו כל העמים לרודפים, ויבואו על ה' ועל משיחו, ואז תהיה מלחמת גוג ומגוג, ויפלו על הרי ישראל, והיה ישראל כלו קודש לה, ויתגלה משיח בן דוד.

3. ממעייני הישועה עמ' ר"ג; השנאה לישראל

בעקבתא דמשיחא, שהוא הזמן שבו צריך להתגלות ההבדל התהומי שבין ישראל לעמים בכל פרטיו ובכל דקדוקיו, מתגברת השנאה על עם ישראל מכל העמים השונים, וכאשר תושלם השנאה הזאת בשלמותה, שלא תשאר שום אומה בעולם שתהיה מוקירה את ישראל, יתגלה ההבדל הזה בכל מלואו ואז תהיה הגאולה, שכן כל הבדל שבין ישראל לעמים – גאולת ישראל ושחרורם מן העמים הוא, והמלוי הגמור של ההבדל הזה הוא המלוי של הגאולה השלמה.

4. עין אי"ה, שבת ב', י"ג, ו'

אמר רב יהודה אמר רב כל המתעצל בהספדו של חכם ראוי לקוברו בחייו שנא' ויקברו אותו בגבול נחלתו בתמנת סרח [אשר] בהר אפרים, מצפון להר געש. מלמד שגעש [שרגש] עליהן החר

להורגן. ההתעצלות משמעותה שהוא כן עוסק בהספדו של החכם אלא שהוא מתעסק בו בעצלות ולא בכל המילוי של הכבוד הדרוש להיות חרד להכבוד הנעלה הראוי להבליט ביחש להספדו של חכם. ותוכן העצלות בא(ה), מפני שבכל ההערכה של החכם הלא ישנן מעלות גלויות שבחיי החכם נתגלו לרבים ורבים נהנו מאורו, אבל עלינו לדעת שהרבה יותר ממה שהחכמה וכל יתרונותיה המקושרים עם נפש החכם יכולים להתגלות במפעלים ובביטויים, ישנו אוצר סתום וחתום, אוצר גנוז, שהוא בנפש החכם, שסגולתו המקודשת היא פועלת ג"כ באופן מוסתר וצנוע גם על האיכות של ההשפעות המגולות שהערכתן היא נודעת וניכרת, וכל המתעצל בהספדו של חכם אין כל האוצר הגנוז שנחסר מהעולם על ידי הסתלקותו של החכם נוגע(ת) אל לבבו, וכל מה שהוא מספיד אותו איננו נגע כ"א על דבר הדברים הגלויים והתועלת המעשית המפורסמת שהכל מרגישים את חסרונו בעת סילוקו של החכם, אבל באמת זאת היא עצלות מפסידה מאד. כי לא די שלא נגע זה המספיד המתעצל בעצם הכח הנשגב של החכם שערכו הסגולי אין לו שיערו והערכה במדות היחוישים ואורחות הפרסומים, אלא שגם ההרצאה על דבר הענינים הגלויים אינה באה לאמתתה, ע"פ ערכם וסדרם האמיתי, מפני(ם) שכולם הלא הם יונקים בפנימיות מאותו הכח הגנוז שלא נחשף ולא נתגלה לרבים. ...

וכשלוך זה אירע לדורו של יהושע לגבי יהושע. הכל הרגישו ביהושע את הכובש המעשי שהביא את ישראל לארץ ירושתו והשפיל לפנייהם עמים רבים ומלכים אדירים, אבל מתוך הפרסום הגדול של מפעלי יהושע הגלויים נתעצלו לחזור בערכו הרוחני הגדול של יהושע, הנביא הגדול והשקדן הגדול, אשר לא ימוש ספר התורה ממנו וקיים והגית בו יומם ולילה. לא עלה היתרון הפנימי האמיתי הרוחני הגנוז בנשמתו של יהושע על לב המספידים, מפני שרק את המפעלים המוחשיים אשר הובלטו כ"כ בחייו הדגישו, שהם באמת טפלים הם לגבי העיקר, הערך הרוחני הצפון של יהושע עבד ה' וע"כ רגש עליהן החר להורגן. והובלט בזה ג"כ הצד הצפון העיקרי בקדושת יהושע וגדולתו, לעומת הצד המפורסם הרועש והגועש שבמפעליו, שבאמת הצד הפרסומי הרועש הוא הטפל בהערכתו העליונה. לעומת מה שהדור בעצלותו אז חשב את זה הצד לכל המהות ולכל העיקר של החזון הגדול של האישיות הרוממה האדירה הקדושה והנפלאה של יהושע.